

Mellanrummen rör på sig

Mellanrummens styrka verkar vara möten mellan människor, idéer, teorier, tekniker. Möten där inkännande och öppet lyssnande, tester och experiment, digitala beredskapsplaner och ett ständigt lärande skyddar demokratin och för utvecklingen framåt.

Mänskliga människor

”Alla är vi människor, men kanske inte alltid mänskliga”, sa Emma Engdahl, ”mänskliga blir vi i relation till andra.”

När empati/känsla samspelar med förnuft möjliggörs moraliska handlingar, och den förmågan är genuint mänsklig, enligt Emma Engdahl.

Vad gör dig till en moralisk och god samhällsmedborgare, frågar hon? För att närma sig svaret på den frågan behöver vi vara autentiska, sanna mot oss själva och ta till vara våra starka värderingar.

1. Vem är jag?
2. Vem vill jag vara?
3. Hur bör livet levas, vad borde jag önska och begära?

Det räcker inte med att bara vara sig själv, som människor behöver vi också tolka och bedöma våra handlingar och inte sätta oss själva före andra hela tiden.

Emma Engdahl menar att det demokratiska samhället bygger på moraliska principer eller löften till medborgarna; att man ska kunna vara sann mot sig själv, får leva jämställt, får status för sina prestationer och erkännande för vem man är i sina intima relationer. ”Moral, kärlek och demokrati handlar ytterst om erkännandet av enskilda individer som både unika och olika andra och som sårbara och i behov av andra”, säger hon, och tillägger att insikter om känslornas betydelse för förnuft, moral och demokrati saknas inom samhällsvetenskaperna.

Emma Engdahl illustrerar hur våra känslor, emotioner, avgörs av vad vi lärt oss. En citronklyfta i hennes hand är fräsch, sur, gul, frisk men när hon trycker den mot golvet och kladdar med den blir den äcklig och om hon äter den då så upplevs skam.

”Saker på fel plats blir äckliga. Vi lär oss det som barn. Problemet är att vi gör likadant med människor, på fel plats blir människor skräp.”

Skam både bygger murar och fyller sin funktion för mänsklig samvaro men kom ihåg att det är en social konstruktion, vi kan inte skämmas utan att först ha interagerat med andra som har lärt oss vad som är rätt och fel, okej eller äckligt.

”Att vara en sinnlig varelse är avgörande”, säger Emma Engdahl, ”empati är grunden för moralisk handling men det glömmet demokratiteoretiker för de ser känslolivet som individuellt, inte socialt.”

”Många teoretiker förstår inte vikten av att bli berörd av andra människor. Idéer behöver mötas mot andra idéer, människor behöver mötas och lyssna empatiskt”, säger Emma Engdahl.

Elsa Anderberg från Region Kronoberg berättar att de har en intern utbildning för att utveckla personligt ledarskap i processledarrollen. Genom att fråga vem är jag, vilka förutfattade meningar har jag, i vilken processfas trivs jag eller är jag obekvämt, så ökar kvaliteten i det regionala utvecklingsarbetet.

Metoder är aldrig neutrala, sammanhanget är ett levande system. Vems kunskap är mer värd? Det, och andra värderingar, formar insatserna.

Kollaboration

En sångkör är en bra illustration av samarbete, eller kollaboration, i ett samhälle, sa Stefan Holmlid, professor i systemdesign, Linköpings universitet. ”Kören är en tillfällig samling människor som har olika stämmor, människor som presterar både separat och tillsammans, som lyssnar och sjunger samtidigt och gör ett gemensamt framförande där helheten är större än de enskilda delarna.”

Ett konkret exempel där samhällets kollaboration kan vidareutvecklas är SIP-möten, där resultatet ska bli en samordnad individuell plan för individen och där deltagarna kommer från olika myndigheter, från familj och vård mm. Stefan Holmlid visar ett designkoncept från Linköpings universitet där individen är i centrum och planerar mötet, till exempel genom att möblera rummet och bestämma vem som ska sitta var med hjälp modellmöbler och namnlappar på ett bord.

Nyckelord för hälsosam samverkan och kollaboration är tillit, engagemang, nyfikenhet, respekt, transparens och gemensamt ansvarstagande. Alla behövs för att systemet ska fungera och olika kunskapsstyper är viktiga; levd erfarenhet, moralisk kunskap, estetisk kunskap.

Hot mot det demokratiska samtalet

Carl Heath, senior researcher, RISE, talade om demokratins utmaningar i en digital värld. Demokratin är ett levande väsen som anpassar sig till teknisk utveckling, som vid radion tillkomst när Public service skapades för maktbalans. Det offentliga rummet förändras och i lagen om yttrandefrihet var länge torget sinnebilden för platsen där medborgare hade relation med makten. Spelreglerna förändras och i den digitala världen ser medborgarens relation till makten helt annorlunda ut. Nu är Youtube Sveriges största studieförbund. I den digitala infrastrukturen med Facebook, Instagram,

X, Tiktok, Roblox mm skapar algoritmer splittring och fragmentisering på ett sätt som är ett hot mot det demokratiska samtalet.

”USA är inte längre ett demokratiskt land, det är en auktoritär stat, och där finns största delen av vår digitala infrastruktur. På X finns merparten av vår samhällsdebatt. Varför? Trots att vi vet att algoritmerna på X gynnar högerkrafter och Elon Musks egna åsikter så är det där som politiska samtal förs. Det är ett stort problem”, säger Carl Heath.

”Hotet handlar inte bara om enstaka tjänster utan om hela vår infrastruktur, säger Carl Heath. ”Det digitala samhället ÄR vårt samhälle nu, hur ska vi hantera det demokratiska samtalet där? Hur ska vi upprätthålla demokratin om till exempel USA bestämmer sig för att störa ut samhällsfunktioner?”

Mindre än tio procent av inflytelserika AI-modeller kommer från Europa. Carl Heath menar att det behövs beredskapsplaner på flera nivåer, och vi behöver öka den tekniska kompetensen tillsammans med andra demokratier. ”Europas underinvestering har lett till en position som digital eftersläntrare”

Vägen framåt:

- Utveckla förmåga i kritisk digital infrastruktur.
- Använda offentlig upphandling för att stärka europeiska leverantörer.
- Utveckla beredskapsplaner och digital kontinuitetshantering.
- Investera i utbildning för att odla europeisk teknologisk kompetens.
- Stärka internationella samarbeten med demokratiska stater globalt.

Lärande

”Om vi ser lärande som en produkt så slutar vi lära”, säger Johanna Nordin, lärandedesigner, RISE. Bara för att man tycker sig veta något så är det inte färdigt. I stället kan man fortsätta ändra, baserat på nya erfarenheter. För hur vet vi att vi lärt oss något innan vi har testat det?

Lärandets två processer, kognitivt och kontextuellt, är oberoende av varandra, det mesta lärandet sker i andra sammanhang än de som avsetts för det. Lärande är en process, inte ett utfall. Processen kan bestå av upplevelse, reflektion, konceptualisering, experimenterande, eller förkortat:

1. Reflektera. Vad fastnade hos mig idag? Vad betydde det som fastnade? Vad vill jag göra med det?
2. Artikulera. Prata med någon eller hör dig själv säga det, det är då det blir tydligt vad du faktiskt tänker.
3. Experimentera. Skriv ner det, konkret. När, vad, vem?

Det är inte landsbygden som är särskild, det är storstäderna

”Experter har varit drivande i den regionala utvecklingspolitiken, med partierna på bänken”, säger Malin Rönnblom, professor i statsvetenskap och affilierad professor i regionalvetenskap, Karlstads universitet, och citerar då kollegan Jörgen Johansson. De skrev ”Regionboken” tillsammans och inför dagens föredrag har Malin haft mejlkonversation med honom och andra kollegor om vad som hänt i regionpolitiken. Inte mycket, tycker en del av dem.

I en publikation där både Malin Rönnblom och Jörgen Johansson är medförfattare, ”Trängd demokrati”, diskuteras bland annat att politik styrs som om det vore en affär. ”Det finns kommuner som kallar sig koncern. Kan man vara medborgare i en koncern?” frågar Malin.

”Staten kan inte bara skapa marknader – marknaden kan bara vara ett svar för platser där det finns en marknad”, skriver Nils Björling i en av de mejldialoger hon berättar om.

Stad och landsbygd är ett återkommande tema i regionpolitiken. Malin Rönnblom säger att landsbygdens särskildhet är en myt, det är storstäderna som är särskilda, de som avviker. Men eftersom det finns en urban norm så är det i stället landsbygden som får detta epitet. Maktperspektivet borde synliggöras. ”Hela politiken är uppbyggd med staden som norm.”

”Det saknas långsiktiga idéer om vad Sverige ska bli. Vi ropar efter det. Det är brist på vilja och tydlig politisk styrning.” Malin Rönnblom säger att demokrati är att fatta beslut och att leva tillsammans i gemenskap. I ett samhälle, inte en koncern. I jämlikhet, inte konkurrens. ”Styrningshegemonin är inte partipolitisk och det är den regionala utvecklingspolitikens största uppgift att ifrågasätta det.”

”Ni måste aktivera era politiker. Det behövs praktisk politik till ambitionerna, mer politisering och mindre polarisering.”